

Dumitru Țepeneag

Opere 3

Un român la Paris

Jurnal

Tracus Arte

2016

Cuprins

1968 / 5

Jurnal inedit, septembrie 1968 / 7

1970 – 1972 / 41

Însemnări grăbite (dintr-o agendă pe anul 1972) / 277

1973 – 1974 / 291

Călătoria în America (3 octombrie – 1 noiembrie 1974) / 487

1977 – 1978 / 501

Addenda / 541

Condiția intelectualilor în România. Între cenzură și
corupție / 543

Jurnal inedit, septembrie 1968

Scotocind într-un sertar al vechiului meu birou rămas, firește, în București, am dat peste un caiet gri, un caiet modest, de școlar, pe coperti cu nimic altceva decât semnătura mea. Un caiet de epocă! Înăuntru, paginile acoperite cu scrisul meu mărunț, cel dinainte de calculator (!), conțin un jurnal destul de scurt, căci nu depășește luna septembrie 1968.

A fost cu adevărat o surpriză: eu îl credeam confiscat de Securitate, în 1971, când mi-au făcut percheziție în strada Mecet, unde aveam domiciliul oficial. În anul acela, mă aflam la Paris.

Înseamnă așadar că a scăpat neobservat și am reușit să îl transfer, când m-am întors de la Paris, în noua locuință.

L-am recitit. Am constatat, în primul rând, că deși îl tratez pe Ceaușescu de nebun, de iluminat, de Petru Lupu (nu eram singurul), îmi exprim și simpatia sau chiar admirația pentru el, pentru opoziția lui față de ruși, în momentul intrării acestora în Cehoslovacia. Desigur, nu peste mult timp, în locul admirației s-au instalat nedumerirea și apoi dezamăgirea.

Sunt câteva zeci de pagini despre acel moment excepțional din istoria totalitarismului românesc: părerea unui tânăr scriitor despre care se poate spune că cel puțin nu s-a lăsat prins în capcana momentului. (D. Ț.)

Dumitru Țepeneag

3 septembrie, 1968

La drept vorbind, ideea de „a ține jurnal” (politic) e într-un fel tardivă sau, mai exact, punerea ei în practică; pentru că mi-a venit cu prilejul invaziei rușilor în Cehoslovacia care s-a întâmplat în noaptea de 20-21 august și de atunci au trecut multe zile. S-au întâmplat multe lucruri care meritau să fie consemnate cât erau calde. Iar reacția mea și a altora, tot zbulciumul acelor zile și furia și neputința au trecut și ele și au rămas amărăciune și puțină spaimă (dar parcă și dorință!) că rușii vor repeta gestul în ce ne privește.

Ar trebui să recapitulez puțin. Dacă n-am timp astă seară, voi relua mâine și poimâine și mai departe până voi ajunge la zi.

În noaptea aceea am scris o schiță – *Călătorie neizbutită* – după un subiect mai vechi pentru *Ocean*, mult așteptatul supliment oniric care nu mai apare. (Astăzi l-am predat la *Luceafărul*; am fost împreună cu Dimov, Bănulescu nu era acolo, era numai Ungheanu. Dezumflat, dezorientat, stătea de vorbă cu Țoiu, care e un adevărat campion al scepticismului social-politic și care a prezis, cu cinismul de rigoare, că va reîncepe înghețul, vom accepta cu toții din nou compromisurile etc. M-am uitat la el și s-a simțit obligat să spună ca vor rămâne totuși câțiva pe poziție, printre care și eu. În sfârșit, despre asta altădată.) M-am sculat a doua zi destul de târziu și am plecat la „Fond” să fac un împrumut; abia acolo am aflat, vorbind cu Mona la telefon, ce s-a întâmplat. N-are rost să descriu stupefarea și furia care m-au cuprins; cert e că n-am mai putut cere bani, mi-era, nu știu de ce, rușine. Am aflat că se ține miting în Piața Palatului și am alergat acolo. Am așteptat aproape o oră să apară Ceaușescu și

toți ceilalți; m-am întâlnit cu Șerban Stati și cu bărbatul Veronicăi Porumbacu (ciudad, îmi scapă acum numele)*. Eram foarte curios ce atitudine va lua Ceaușescu și mai ales sub ce formă își va exprima dezaprobarea. Ca să fiu sincer, nu mă așteptam să fie atât de violent. Discursul a întrecut orice așteptări; a fost primul discurs al unui om politic din România „socialistă” care, cu toate lozincile și formulele consacrate, era adresat poporului. Era prima dată când Ceaușescu reușea să mă facă să nu-mi pese de greșelile de pronunție și de exprimare. Vibra în vorbele lui o indignare sinceră, iar patriotismul, naționalismul chiar, desfășurat ca un steag peste toată mulțimea aceea, cu gurile căscate, nu era de paradă.

Petrache Lupu! Prin ce minune s-a ajuns ca din toți politicienii lipsiți de scrupule, idioți, egoiști, răi sau slugi ale Moscovei din jurul lui Gheorghiu-Dej să pună mâna pe putere tocmai acest omuleț rârâit, care nu se poate dezbăra de graiul său oltenesc, fără prea multă cultură, dar plin de dragoste (înainte îl suspectam, dar acum sunt convins) pentru țară, mergând până acolo încât să-și riște propria-i piele. E în felul său un inspirat, aude voci (chiar a spus-o într-un discurs), e nebun – Petrache Lupu. (Interesant că așa l-am auzit prima oară spunând pe Țoiu, încă anul trecut; acum câteva zile, stând de vorbă cu Paul Miron, venit chiar de o lună din Germania și care nu-l cunoștea pe Țoiu, l-am auzit și pe el.)

Am fugit bineînțeles la Dimov, să ascult Europa Liberă. Primele zile nici n-ar fi fost de fapt nevoie, pentru că Radio București informa direct prin cablu, nu se sfia să transmită orișice fel de știri din Cehoslovacia. Lumea asculta totuși Europa din pricina neîncrederii dobândite în 20 de ani și apoi pentru că era curioasă să afle și comentariile Occidentului.

* Adăugat deasupra: „Petroveanu”, n.r.

Se spune că până și ofițerul de serviciu de la ușa C.C.-ului asculta Europa Liberă. Oricum postul pare să se fi legalizat: Ghișe nu mai poate să-l apostrofeze pe Ivănceanu că se exprimă ca la Europa Liberă. De fapt poate, orice se poate!

O săptămână întregă am stat lipiți de radio. Astăzi e prima zi când n-am ascultat decât un sfert de oră Deutsche Welle. Oriunde mă duceam, zbârnâia radioul. Europa Liberă emitea neîntrerupt zi și noapte. Pe urmă știrile au început să se repete, s-au împuținat, emisiunea s-a redus.

Azi, de pildă, singura știre nouă (și nu auzită de urechile mele) a fost sinuciderea adjunctului Ministrului de Interne (demisionat cu o zi înainte). Rușii i-ar fi cerut niște documente pe care el le-a ars și apoi s-a omorât. Zvonurile în legătură cu intrarea rușilor au scăzut în intensitate. Discursul lui Johnson să-i fi pus pe gânduri pe ruși?

▪ E groaznic cum te obișnuiești cu orice. Am început prea târziu jurnalul ăsta, va avea aerul unui *compte-rendu*.

Dar să revin.

În după-amiaza zilei de 21 (miercuri) am fost la *Gazeta Literară* cu Dimov. Toți stăteau în jurul radioului. Eu eram pus pe harță; m-a enervat Balș, care prezida în scaunul lui Geo, poate și eu l-am enervat pe el spunând că poporul român („a opta minune a lumii”, cum spunea înflăcăratul patriot Aurel Dragoș Munteanu în preziua intrării în partid) e o masă informă, depolitizată, ba chiar îndobitocită după atâția ani de teroare. Balș a avut un acces de patriotism, dar din nefericire a folosit niște argumente ridicole și a început să spună despre „insurecția” de la 23 August. De aici ironiile mele și replicile lui la fel de neinspirate: „Nu vorbiți despre patriotism dumnea-voastră (adică Dimov și cu mine), care ați făcut rezistență (adică n-am publicat, n-am mâncat căcat!) atâția ani.

Atunci și-a ieșit din pepeni Dimov, care a trecut peste complexul său etnic și l-a apostrofat violent pe Balș. Toți din cameră tăceau ca niște lași. Mi-am continuat „ofensiva” la secția de critică, afirmând câte ceva despre libertatea de expresie care nu există, despre patria care e o vorbă goală într-un regim totalitar. Eram foarte furios și pe deasupra și ațâțat de evenimente. Mă ascultau fără să participe. Doar Valeriu Cristea mormăia aprobativ. Am trecut în alt birou și, profitând că mai veniseră și alți „revoluționari” – Păunescu, Ivănceanu, Ivasiuc – am propus să facem o scrisoare de protest.

A redactat-o Ivasiuc, moderând-o cât mai mult. Pe urmă redactorul-șef adjunct Tomozei a mai pieptănat-o puțin și a ieșit ce a ieșit. Peste două-trei zile, după ce Ceaușescu a pus surdina cunoscută, știrile au început să dispară din ziare și de la radio etc. Am avut senzația că intrasem într-o capcană, în scrisoarea de protest publicată a doua zi îmi exprimam pentru prima dată – în mod colectiv, dar ce contează – „deplina adeziune față de politica partidului” – formularea lui Ivasiuc; doar fraza prin care subliniam că nu libertatea de gândire și de expresie aduce prejudiciu socialismului mă mai consola puțin. De aceea am și scris articolul „Îndoita libertate”: trebuia să-mi precizez poziția.

Și mai adaug doar că peste două zile, în biroul lui Stancu, i-am strâns mâna lui Balș, după ce semnase apelul de convocare a plenarei Uniunii. (Și, în definitiv, nu pot să bag mâna în foc că nu e într-adevăr un patriot!) Asta după ce am amenințat că-mi retrag semnătura de pe scrisoarea de protest dacă semnează Balș. Așa am fost în toate zilele astea: contradictoriu, surescitat – groaznic!

Joi 22, dimineața, Ceaușescu a vorbit în fața M.A.N.-ului. Au fost primii pași înapoi. M-am enervat, bineînțeles; am ajuns la concluzia că nu este sprijinit

&

E formidabil acest Sakharov! A anunțat că va da o „conferință de presă”, marți, 21 august. Și a dat-o! Iată ce relatează *Le Monde*: „Une douzaine de journalistes – américains, ouest-allemands et français – sont venus au rendez-vous de mardi. Personne ne les a inquiétés sur le chemin de l’appartement d’A. Sakharov, qui les a reçus dans sa chambre et s’est entretenu avec eux pendant une heure et demi. Il est difficile de croire que cette conférence de presse ait pu être organisée sans que les services de police en soient avertis. Personne, apparemment, n’a tenté de s’y opposer.”

Într-adevăr, e ciudat, cu atât mai mult cu cât săptămâna precedentă Sakharov fusese convocat de procurorul adjunct al URSS, care i-a dat un avertisment și l-a rugat să se poarte cu ceva mai multă discreție. Imediat după această întrevedere, prof. Sakharov a povestit totul corespondenților de presă străini.

Ce susține savantul?

Apropierea dintre URSS și țările occidentale trebuie să fie însoțită de lichidarea izolării în care e ținut poporul rus. Pur și simplu avertizează țările occidentale de pericolul unei capitulări „în fața forței noastre reale ori presupuse”; atrage atenția asupra riscului de contaminare a lumii întregi de moravurile antidemocratice ale regimului sovietic. Ideea aceasta e de o îndrăzneală și o fermitate excepționale; la fel și insinuarea că forța (militară, nu?) a Uniunii Sovietice nu e chiar atât de teribilă pe cât se tem țările occidentale. E răspicat și limpede: „Une détente sans démocratisation, une détente sans laquelle l’Ouest accepterait en fait nos règles du jeu, serait une détente dangereuse. Elle ne réglerait aucun des problèmes mondiaux.”

Chiar a doua zi după conferința de presă (ținută așadar pe 21 august, ziua invaziei Cehoslovaciei despre care nu s-a sfiit firește să pomenească), Sakharov a dat un interviu directorului biroului agenției France Presse de la Moscova, în care descrie situația intelectualilor sovietici și precizează condițiile pe care Occidentul trebuie să le pună apropierii de URSS. Nu uită să reamintească ideea „convergenței” celor două sisteme. Se plânge de înăsprirea represaliilor politice în URSS și continuă astfel: „Cela devrait montrer aux Occidentaux qu’en acceptant le rapprochement ils doivent se rendre clairement compte que celui-ci ne peut pas être inconditionnel.” [...]

„L’Occident devrait aussi comprendre que si notre pays ne change pas dans le sens d’une plus grande démocratisation, tout accord sera précaire. Il ne durera qu’aussi longtemps qu’une nécessité économique et politique immédiate poussera les dirigeants de ce pays à respecter cet accord.”

„Il ne saurait y avoir de confiance mutuelle si l’une des parties ressemble à un immense camp de concentration.” Jurnalistul francez îl întreabă:

„– L’objection qui vient à l’esprit d’un Occidental est que, si l’on demande tout cela à l’URSS, elle répondra: non. Faut-il donc sacrifier la détente?”

Iar savantul răspunde:

„– Jusqu’ici l’URSS n’a pas dit non. Elle dit: vous vous inquiétez pour rien, tout va très bien chez nous. Cela montre que l’URSS peut renoncer à l’interconnexions économique avec l’Occident? Dans ce dialogue, l’URSS est la partie intéressée. Et elle pratique le bluff. Je crois qu’il est très important que les pays occidentaux exploitent leurs possibilités et utilisent à fond leurs atouts. Mais ils doivent comprendre qu’ils ont affaire à un partenaire astucieux et qui a l’avantage d’un régime

totalitaire. C'est pourquoi les pays occidentaux doivent placer des questions de principe, au sujet desquelles il n'y a pas entre eux des divergences fondamentales, au-dessus des problèmes individuels ou de groupes."

Cu totul excepțională luciditatea și curajul lui Sakharov! Nici o mirare că *L'Humanité* se indignează (!): „Sous prétexte que le régime intérieur de l'URSS ne leur plaît pas, non seulement ils (adică Sakharov și Maximov) s'opposent, eux, à la détente, mais ils appellent les forces réactionnaires des pays occidentaux à la rescousse; sous prétexte d'obtenir une «démocratisation de la société», ils appellent à relancer la guerre froide."

Și pentru că veni vorba de această „oficină” sovietică, *L'Humanité Dimanche* are nerușinarea să afirme că în țările din Est, în special în România și Cehoslovacia, prețurile au tendința să scadă. Ce rost are să mai comentați!

&

În *Politique Hebdo* a apărut un articol intitulat „Imposibilitatea normalizării”.

E limpede că stânga (și nu numai în Franța) e puternic divizată. Dar P.C.F.-ul continuă să dețină superioritatea, mai ales după alianța electorală cu socialiștii. Nu-i vorbă că au și bani din gros...

26 august 1973

Titlu de carte: Sfaturi la (pentru) spartul târgului.

&

Mi-am cumpărat *Ni Dieu ni Maître*, o antologie de texte anarhiste alcătuită de Daniel Guérin și publicată

la E. Maspero. Patru volume (din „petite collection”) cuprinzând texte de Stirner, Proudhon, Bakunin, James Guillaume, Kropotkine, Malatesta, Emil Henry, Voline etc.

&

Scrisoare de la Turcea: de radere a grupului oniric.

„Când vii tu îi unești pentru că ei, cred, instinctiv, în norocul tău. Simt că nu pierzi. Și asta-i fascinează (pe moment, în balcanism nimic nu durează, cu excepția balcanismului). Vor să învețe cum. Vin ca la școală. Dar, în drum spre casă, se conving că și modul lor de-a fi e destul de bun, își aduc aminte de rezultate, numesc asta personalitate și o iau de la capăt” etc.

&

Paul O. e de acord să publice „istoria și teoria oniris-mului” (românesc). Tănase va face partea istorică, eu partea teoretică. Cu asta pot să mă declar mulțumit: am reușit mai mult decât aș fi putut îndrăzni vreodată să mă gândesc.

&

Alte cărți cumpărate de la librăria Maspero:

Maurice Joyeux, *L'Anarchie et la société moderne*, Debresse, 1969.

Jean Barué, *L'Anarchisme aujourd'hui*, Spartacus, 1971.

V. Dave, M. Bakounine et K. Marx (broșură, „réalisée d'une manière un peu artisanale par un groupe de copains de Bordeaux”).